

Matija
Bravničar

Avtobiografska skica

24. februarja 1972 je Matija Bravničar praznoval petinsemdesetletnico rojstva. Dva dni poprej je RTV Ljubljana na tretjem programu posvetila njegovemu delu redno tedensko oddajo »Večeri pri slovenskih skladateljih«. Urednik je tedaj zaprosil slavljenca za nekaj besed, ki bi primerno uvedle spored — in Bravničar se je odzval z »Avtobiografsko skico«.

Ker je zapis dragoceno pričevanje o pomembnem obdobju naše glasbene preteklosti in poudarja nekaj značilnosti, ki so bistvene za vrednotenje tistih let, ga objavljamo tudi v naši reviji.

Petinsedemdesetletni življenjski jubilej ni kdove kako spodbuden ali vesel dogodek niti ni kakršnakoli osebna zasluga tistega, ki takšen jubilej praznuje. Vse, kar je bilo pomembno na življenjski cesti, je takšnemu jubilarantu že preteklost, za prihodnost pa mu ostane le še bore malo. Življenjski jubileji so marsikomu priložnost, da napravi obračun svojega dela, uspehov in neuspehov, hotenj in obveznosti, obračun o tem, ali je talente, ki jih je dobil na svojo pot, izčrpano ali samo delno, bogato ali samo skromno izkoristil. Zase vem zagotovo, da sem premalo delal, da sem svoje moči raztresal in zapravljal za mnoge nepomembne ali manj važne zadeve in da sem premalo upošteval in cenil čas, ki mi je bil na voljo. Ravnal sem, kakor da je neomejen, kakor da ni mogoče ničesar zamuditi.

Minilo je že petdeset let, odkar sem se vključil v slovensko glasbeno življenje. Živo so mi ostala v spominu leta po prvi svetovni vojni, ko se je začelo pri nas kulturno, zlasti glasbeno življenje bujno razcvetati, kakor da je prišla pomlad po dolgi in hudi zimi. Mlade navdušence je prevzel občutek, da morajo preskočiti toge tradicije in začrtati nove poti, po katerih naj bi odtlej hodila slovenska glasba, zato, da čimprej ujame korak z novim časom in z glasbo evropskih narodov, ki so že imeli bogato zakladnico pomembnih umetnin in vredno preteklost.

Pri nas glasbeniki niso bili v zavidljivem položaju, vsekakor v mnogo slabšem kakor današnja mlajša generacija. Radio je bil šele v povojih, televizije sploh še ni bilo, gramofonska industrija, magnetofoni, notni tisk, redni simfonični koncerti, festivali, vsi ti pripomočki za afirmacijo in popularizacijo sodobnih, novih glasbenih stremeljenj so se takrat začeli šele rojevati. Poleg tega smo bili takratni mladi ves čas prve svetovne vojne popolnoma odrezani od ostalega sveta in nismo vedeli, kaj se drugod dogaja v glasbenih arenah. Publiciteta ni bila tako vsestranska in množična, kakor je danes. Življenje nam je zato potekalo nekako v poltemi in neobveščenosti.

V te naše takratne razmere je prišel z Dunaja *Marij Kogoj*. Bil je med našimi mlajšimi skladatelji edini, ki je imel možnost in priložnost, da je od blizu in neposredno sledil revolucionarnim podvigom dunajske moderne kompozicijske šole, ki jo je takrat vodil Arnold Schönberg. V Kogoju sta bili močni vera in prepričanje, da je treba tudi slovensko glasbeno tvornost premakniti iz trdno zasidranega amaterstva v profesionalnost in v svetovljansko strugo ter slovensko glasbo postaviti na raven evropskih narodov, ki so že dosegli visoko stopnjo. Brez demagoških in patetičnih parol, z živim prepričanjem, samo ob sebi umevnim fanatizmom ter z jasno zavestjo o nujnosti naloge je nesebično začel svoje delo, ki pa ni našlo prevelikega odmeva, razumevanja in priznanja, zlasti ne pri starejši generaciji slovenskih skladateljev.

Takrat, v začetku slovenske moderne, na prelomnici med romantiko in ekspresionizmom, me je Kogoj vključil v svoj krog. Bil mi je mentor, učitelj in prijatelj; postal sem mu tako rekoč sodelavec pri pionirskem razvijanju sodobne slovenske instrumentalne glasbe. Čeprav je bil moj oblikovni kompozicijski koncept — rekel bi — skorajda nasprotje njegovemu, ni nikdar vsiljeval svojega niti ni želel ali hotel, da bi njegov vpliv zabrisal moj način oblikovanja glasbenih misli in tudi moj pogled na glasbena dogajanja v tistem času.

Leta 1920 in 1921 sem že imel v svojih predalih nekaj samospevov in skladb za klavir. V »Klubu mladih«, ki je izdajal tudi revijo »Trije labodje«, sem s svojimi skladbami prvič stopil na intimnih koncertih pred povabljenе poslušalce in kritike. To je bilo leta 1923 in 1924. Leto pozneje, 25. maja 1925, pa sva s Kogojem priredila javni kompozicijski koncert v Filharmonični dvorani, na katerem sva spored izpolnila vsak z enakim deležem svojih skladb. To je bila menda prva takšna prireditev v skromnih analih našega tedanjega glasbenega življenja. Za občinstvo je bil to koncert samih novitet s sodobno orientacijo. Mladina je sprejela koncert s spontanym navdušenjem, pri kritiki pa je bil odmev bolj oprezen, sicer naklonjen, toda z neko rezervo, da je pač treba počakati, kaj iz tega še bo, kajti to je vino, ki šele vre.

Ker sva bila oba nastavljena v opernem gledališču, Kogoj kot korepetitor, jaz kot violinist v orkestru, sva imela ožje stike z dirigenti in pevci. Po prijateljski liniji sva jih pridobila za izvedbe najinih stvari, seveda brez honorarjev, saj jih ne bi bila zmogla. Nekatere teh skladb, ki so bile izvedene na omenjenem koncertu, srečujemo še danes na koncertnih sporedih.

V naslednjih letih sva se s Kogojem spoprijela s problemom sodobne, moderne opere in to vsak po svoje. Kogoj je pisal »Črne maske«, jaz

operno farso »Pohujšanje v dolini šentflorjanski«. Premiera njegove opere je bila leta 1929, moje pa v naslednji sezoni, leta 1930.

Komaj sem dovršil kompozicijsko skico »Pohujšanja« ter začel instrumentirati in pisati partituro, že me je pritegnilo h komponiranju simfoničnih stvari. Tem sem ostal, z redkimi izjemami in odkloni, zvest do danes. Moji prvi skladbi za orkester sta bili »Sounata monothematica« v treh stavkih in »Slovenska plesna burleska«. V prvi so me zanimali zapleteni kontrapunktični problemi, v drugi pa naslon na slovensko folkloro. Prvikrat sta bili izvedeni na istem koncertu 19. februarja 1932 v Unionski dvorani pod taktirko Mirka Poliča. Poseben uspeh je na premieri doživela »Plesna burleska«, ki jo je moral orkester ponoviti. Ta prvi poskus, uvesti slovenske značilnosti v simfonično obliko, je ovrgel do tedaj splošno mnenje skladateljev, da Slovenci v zakladnici ljudske glasbe nimamo motivičnega materiala, ki bi bil dovolj tehten za simfonično oblikovanje. Odmev je bil tolikšen, da je pozneje zamikalo tudi druge naše skladatelje preskusiti se v tej vrsti in v tem načinu.

Tri mesece pozneje, v maju istega leta, je bil ob 60-letnici Glasbene maticе v Ljubljani prvi Slovenski glasbeni festival; organiziral ga je Karel Mahkota. Na razpis Filharmonične družbe za svečano predigro sem zložil »Slavicus Hymnus« in uverturo »Kralj Matjaž«, ljubljanska Opera pa je na novo naštudirala »Pohujšanje v dolini šentflorjanski«, ki je bilo poleg nagrajenega »Slavicus Hymnus« uvrščeno v spored festivala. Udeleženci prireditve, zlasti glasbeniki in kritiki iz Srbije in Hrvaške, niso varčevali s priznanji in so poudarili visoko raven slovenske glasbe, posebno njene moderne.

Približno pet let po mojem prvem nastopu s skladbami v »Klubu mladih« je prišel v Ljubljano iz Prage, kjer je dovršil glasbene študije, *Slavko Osterc*, agilen, fanatičen pristaš in zagovornik modernih, sodobnih stremeljenj in struj v novi glasbi. Prilil je mnogo olja na plamen slovenske moderne glasbe, ki ga je Kogoj zanetil sedem let prej. Osterčeva vnema za napreden glasbeni izraz je bila vztrajna, neusahljiva in nekompromisna do konca njegovega življenja. Z njim me je družilo prijateljstvo, ki se je rodilo iz sorodnega spoštovanja do vsega, kar je nosilo pečat progresivnosti v naši muziki.

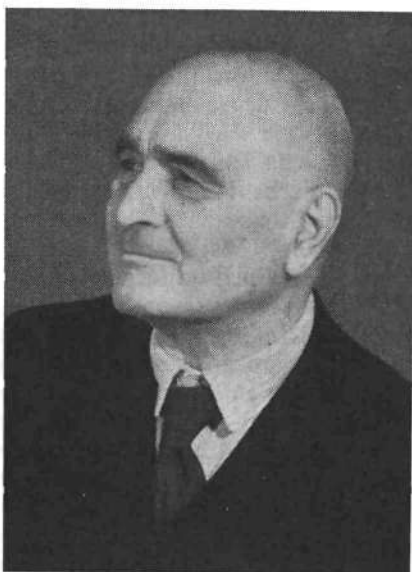
Že nekaj mesecev po prvem Slovenskem glasbenem festivalu v Ljubljani, ki je bil obenem prva večja afirmacija slovenske klasične in sodobne instrumentalne in vokalne glasbe, je Kogoju bolezen ustavila delo, ki ga je tako obetajoče in z neverjetno silovitostjo začel. Od tega časa dalje sem se posvetil simfoničnim in krajšim instrumentalnim skladbam. Izjema je bila opera množice »Hlapec Jernej in njegova pravica« na Delakovo priredbo Cankarjevega besedila, ki je prišla prvič na oder 25. januarja 1941.

Toda — inter arma silent musae, in res je bilo tako. Med vojno nisem napisal prav nobene stvari. Šele ko so se časi umirili, sem zopet prijel za pero in svinčnik in nadaljeval tam, kjer sem na začetku vojne prenehal.

Za nami je prišla druga, tretja, četrta generacija slovenskih sodobnih skladateljev, ki so gradili in še gradijo naš glasbeni hram. Vključili so se v tok najnaprednejših evropskih stilnih smeri in tudi eksperimentov ter z iskrenim prepričanjem iščejo nova zvočna sredstva in nove izrazne možnosti. Kakor smo že pionirji sodobne slovenske instrumentalne glasbe — mislim, da se lahko tako imenujemo — uspeli s svojimi deli prekoračiti naše ozke

meje in z uspehi v tujini dokazali, da smo ujeli korak z drugimi glasbenimi kulturami, tako tudi nove generacije slovenskih skladateljev korakajo vzporedno z mladimi po svetu.

Ob petinsedemdesetletnici mi je pogled v preteklost in pogled od začetkov naše sodobne glasbe do današnjih dni v zadoščenje. Kaže mi, da naše delo niso bile samo besede, vržene v veter, da je zaradi nujnosti razvoja rodilo nekaj sadov ter obogatilo našo ustvarjalnost s številnimi glasbenimi deli visokih kvalitiet.

Danilo
Lokar

Človek je človeku zastrt*

Ko je bilo prve svetovne vojske konec in je Avstrija razpadla, se na Dunaj nisem mogel vrniti in sem potreboval nekaj časa, da sem se orientiral, kam bi lahko šel, da bi izpopolnil svoje medicinsko znanje. To je trajalo dve leti. Bil sem dve leti tukaj, v Ajdovščini, potem pa sem se šel za nekaj časa izpopolnjevati v Zagreb. Petindvajsetega sem se vrnil in takrat, kmalu po vrnitvi v Ajdovščino, sem se odločil, da

bom pisal. In tudi kmalu sem začel in nadaljeval vseskozi. Včasih s težavami, manjšimi in večjimi, kot se pač zmerom dogaja na začetku. Nespoznanje z ljudmi, neuživljanje v situacijo bodisi z moje strani, bodisi s strani drugih.

Moram pa obtožiti samega sebe, da sem po naravi pravzaprav samotarski človek. Velika družba me kmalu utruja in moja narava je taka, da išče samoto, kjer lahko sam s sabo tanjše strani življenja poslušam, saj tudi Župančič v svojem Zimzelenu, v prvi pesmi, pravi: Tišine, tišine!

Velja to tudi za tvojo mladost?

Ja, v mladosti to seveda še ni bilo tako izdelano. Ampak pozneje, ko je življenje marširalo naprej, je to vsebolj izstopalo.

Je bila tudi ta želja po tišini eden izmed vzrokov, da si se odločil za življenje v svojem rojstnem kraju?

* Pričujoči intervju je avtentični zapis pogovora s pisateljem junija lani v Ajdovščini. V tej obliki — razen nekaterih okrajšav — je bil uporabljen v posebni televizijski oddaji. V reviji ga objavljamo v počastitev pisateljeve osemdesetletnice.